

Kood	Punktid
------	---------

XXVII AJALOO OLÜMPIAAD

PÕHIKOOL IX KLASS

Eelvoor 08. veebruar 2020

VABADUSSÕDA JA TARTU RAHU

100 punkti

1. Vabadussõja algus.

14p

1.1. Miks alustas Nõukogude Venemaa novembris 1918. aastal rünnakuid Eesti Vabariigi vastu? Nimeta kaks põhjust.

2p

a.
.....

b.
.....

1.2. Mis oli Eesti Vabariigi peamine eesmärk Eesti Vabadussõjas?

1p

.....

1.3. Mis sündmust loetakse Eesti Vabadussõja alguseks? Dateeri sündmus.

2p

Sündmus:

Daatum (päev, kuu, aasta):

1.4. Nõukogude Venemaa püüdis jätta muljet, et Eesti Vabadussõda on kodusõda, mitte aga Nõukogude Venemaa agressioon Eesti Vabariigi suhtes. Too kaks näidet, kuidas Nõukogude Venemaa seda teha püüdis.

2p

a.
.....

b.
.....

1.5. Eesti Vabariik ei olnud ainuke riik, mida Nõukogude Venemaa 1918. aasta lõpul ründas. Nimeta tänapäeval eksisteerivad iseseisvad riigid, mis lisaks Eesti Vabariigile langesid 1918. aasta novembris Punaarmee rünnakute ohvriks. 2p - 4 õiget, 1p – 3–2 õiget.

1. 2.
3. 4.

1.6. Nimeta üks põhjus, miks Narva langemise järel Punaarmee kätte algas Nõukogude Venemaa üldpealetung alles 6. detsembril 1918. 1p

.....
.....

1.7. 27. detsembril 1918 kogunenud Eesti Vabariigi Maanõukogu erakorralisel koosolekul esinenud poliitikud hindasid olukorda katastroofiliseks. Nimeta kolm põhjust, miks Rahvavägi oli Eesti Vabadussõja alguses ebaedukas. 3p

- a.
.....
b.
.....
c.
.....

1.8. Vaata fotot¹ ja vasta küsimusele 1p

Fotol on kujutatud Valkla jõe lähedal seisvat mälestuskivi. Kivil on kiri “Siia maani ja mitte kaugemale. 3.1.1919”. Mida see mälestusmärk tähistab?

.....
.....

¹ http://www.laurentsiuse-selts.eu/web/?Fotod___M%C3%A4lestusm%C3%A4rgid

2. Töö fotoga². Vaata fotot ja vasta küsimustele.

5p

2.1. Fotol on kujutatud Eesti Tööraha Kommuuni nõukogu liikmed. Nimetage isik, kes oli Kommuuni nõukogu esimees. 1p

.....
2.2. Tähistage fotol ristikesega (X) Eesti Tööraha Kommuuni nõukogu esimees. 1p

2.3. Dateeri Eesti Tööraha Kommuuni rajamine. 1p

Daatum (päev, kuu, aasta):

2.4. Märki, kas väide on tõene (+) või väär (-). 2p - 4 õiget, 1p - 2-3 õiget. 2p

Väide	+/-
Kommuun teostas maareformi, mistõttu selle tegevust toetasid ka talupojad.	
Eesti Tööraha Kommuunile allus Punaarmee sõjategevus Eestis.	
Eesti Tööraha Kommuun tegutses 288 päev.	
Kommuuni kestel mõrvatakse teadaolevalt 650 ning küüditatakse Venemaale 4000 inimest.	

² Allikas: <https://vikerraadio.err.ee/788091/eesti-lugu-eesti-toorahva-kommuun>

3. Eesti Rahvavägi.

10p

16. novembril 1918 Eesti Vabariigi valitsuse poolt kokku kutsutud nõupidamisel, kus osalesid ka vanemad sõjaväelased ja poliitikategelased, võeti suund moodustada vabatahtlikkuse alusel alaline sõjavägi – Eesti Rahvavägi.

3.1. Kes kuulusid valitsuse otsusega kohustuslikus korras mobiliseerimisele?

2p

a. b.

3.2. Nimeta isik, kes kinnitati Rahvaväe diviisi ülemaks.

1p

.....

3.3. Nimeta isik, kes kinnitati Rahvaväe Peastaabi ülemaks.

1p

.....

3.4. Kui palju mehi kavatseti / loodeti loodavasse Rahvaväe diviisi koondada?

1p

.....

3.5. Vabadussõja alguseks suudeti Eesti Rahvaväkke mobiliseerida kõigest 2200–2300 meest. Kui palju oli nende hulgas reamehi?

1p

.....

3.6. Miks edenes mobilisatsioon Eesti Vabariigi Rahvaväkke 1918. aasta novembris ja detsembris visalt? Nimeta kaks põhjust.

2p

a.

.....

b.

.....

3.7. Nimeta esimene Eesti Vabariigi maakonnaavalitsus, mis kuulutas juba 24. novembril 1918 välja sundmobilisatsiooni.

1p

.....

3.8. Sageli öeldakse, et Vabadussõda muutus “poolstiihilisest partisanivõitlusest sihipäraseks sõjategevuseks” pärast Eesti Rahvaväe ülemjuhataja ametikoha loomist 23. detsembril 1918. Nimeta isik, kes sai 23. detsembril 1918 Eesti Rahvaväe ülemjuhatajaks.

1p

.....

4. Riigikaitse ja õppursõdurid.

9p

4.1. Nimeta Eesti Vabariigi riigikaitseorganisatsioon, mille rajamise kuupäevaks loetakse 11. novembril 1918.

1p

.....

4.2. Mis oli loodud riigikaitseorganisatsiooni ja Eesti Rahvaväe peamine erinevus?

1p

.....

.....

4.3. Nimeta isik, kes oli 11. novembril 1918 rajatud riigikaitseorganisatsiooni juht.

1p

.....

4.4. Kui palju mehi kuulus selle organisatsiooni ridadesse Eesti Vabadussõja lõpus?

1p

.....

4.5. Mis nime all on Eesti ajaloos paremini tuntud Eesti Vabadussõja ajal Tartumaa partisanide pataljon?

1p

.....

4.6. 1918. aasta novembris langetatud Ajutise Valitsuse otsusega mobiliseeriti Rahvaväkke 21–35-aastaseid mehi. Nooremad said sõjaväkke astuda ainult vabatahtlikena.

2p

Märgi, kas väide on tõene (+) või väär (-).

2p - 4 õiget, 1p - 2–3 õiget.

Väide	+/-
Õppursõduriteks nimetati Vabadussõjas 1918–1920 võidelnud kooliealisi ja vahetult enne Eesti Rahvaväkke astumist koolis õppinud poisse.	
Õppursõdurite vanus oli 13.–20. eluaastat.	
Vabadussõja ajal teenis õppursõduritena eri väeosades 2000–3000 kooliõpilast.	
Eesti sõjaväe juhtkond püüdis õppursõdureid maksimaalselt rindevõitlustes kasutada kogu Vabadussõja vältel. Eesmärk oli pakkuda noortele maksimaalset sõjakogemust.	

4.7. Mis on õppursõdurite tähtsus Eesti Vabadussõjas? Esita kaks seisukohta.

2p

a.

.....

b.

.....

5. Töö tekstiga. Loe läbi järgnev allikas ja vasta küsimustele. Küsimustele vastamisel tugine nii allikale kui oma teadmistele.

3p

/... / Nagu kohapealne mõisrahvas räägib, olnud Harald Triegel 48 tundi söömata ja magamata valvekorras. Selle lõpul ta läinud mõisakööki, et keha kinnitada. Võtnud laualt leivakannika ja hakanud seda lõikama. Leib libisenud käest ja kukkunud maha. „Ei, poeg, seda leivatükki sa küll enam ära ei söö,“ öelnud talle mõisasepa naine, kes parajasti köögis viibis ja aknast nägi, et /.../ tulevad. /.../ Nagu hiljem selgitatud, on umbes 150-meheline /.../ salk põhja poolt enne kella 10 lähenenud ja asunud mõisa piirama. Eestlaste roodus oli ainult 28 sõdurit. Rõngast väljatulekul kanti raskeid kaotusi. Surma sai /.../ kooliõpilane Triegel. Haavata said rooduülem Olmberg ja alamleitnant Tammekand ning 8 sõdurit /.../

Merike Jürjo, Aart Nõmm, Hanno Ojalo „Koolipoisid Vabadussõjas“. Tallinn 2017

5.1. Keda nägi mõisasepa naine aknast tulemas?

1p

.....

5.2. Kuidas oli langenuga seotud Jüri Triegel, kes teostas kooliõpilase ümbermatmise Tallinna Kaarli vanale kalmistule?

1p

.....

5.3. Nimeta kool, mille aula seinal oleval marmortahvilil on toodud Haral Triegeli nimi.

1p

.....

6. Välisriikide osalus Eesti Vabadussõjas

8p

6.1. Loe läbi järgnevad väited välisriikide abile Eesti Vabadussõjas. Märki, kas väide on tõene (+) või väär (-). 2p - 4 õiget, 1p - 2–3 õiget.

2p

Väide	+/-
Britid tõid Eesti Rahvaväele kümme tanki ning toidu- ja küttaaineid elanikkonnale.	
Soomes formeeriti eestlaste abistamiseks Martin Ekströmi pataljon ja Hans Kalmi Põhja Poegade Rügement.	
Taani ja Rootsi kompaniid oli Soome omadest suuremarvulised, kuid osalesid lahingutes lühikest aega.	
Narva vabastati jaanuaris 1919 soome vabatahtlike poolt.	

6.2. Soomest saadi detsembris 1918 nii relvi kui rahalist laenu, kuid palutud sõjaväeosa Eestisse saatmisest ütles Soome valitsus ära. Ometi osales Eesti Vabadussõjas 3451 Soome kodanikku.

6.2.1. Kuidas osutus võimalikuks soomlaste osalemine Eesti Vabadussõjas kuigi Soome valitsus vägesid ei saatnud? 1p

.....
.....

6.2.2. Ametlikult hinnati Soome päritolu teeneid kõrgelt, kuid neid on süüdistatud ka mitmetes ebameeldivates intsidentides. Too üks näide, milles soomlasi on süüdistatud. 1p

.....
.....

6.3. 12. detsembril 1918 saabus Tallinna alla Briti kergristlejate eskaader. Miks oli Inglise eskaadri toetus Eestile Vabadussõja ajal olulise tähtsusega? Nimeta kaks asjaolu. 2p

a.

.....

b.

.....

6.4. 1918. aasta detsembri alguses sõlmis Põhjakorpuse juhtkond Eesti Ajutise Valitsusega lepingu, milles lubati teha koostööd ühise vaenlase, enamluse vastu. 1919. aasta suhted vene valgete aga halvenesid. Mis oli selle põhjuseks? 1p

.....

6.5. 28. septembril 1919 alustas Loodearmee pealtungi ning hõivas 21. oktoobril 1919 Tsarskoje Selo. 21. oktoobril 1919 andis Punaarmee vastulöögi ning novembri alguses andis Nikolai Judenitš valgetele käsu taganeda. Eesti Valitsus ei soovinud taganevat Loodearmeed Eesti territooriumile lubada. Üheks põhjuseks oli üks haigus (epideemia), mis levis Loodearmee sõdurite hulgas. Nimeta see haigus. 1p

.....

7. Murrang sõjas.

8p

7.1. Dateeri Eesti Rahvaväe üldpealetungi algus Eesti Vabadussõjas.

1p

Daatum (päev, kuu, aasta):

7.2. Nimeta kolm põhjust, miks jaanuaris 1919 toimus Vabadussõjas pööre ning Eesti Vabariigi Rahvaväel õnnestus korraldada üldpealetung.

3p

a.

.....

b.

.....

c.

.....

7.3. 17.–19.01.1919. aastal toimus Vabadussõja suurim meredessantoperatsioon, mis on tuntud Utria dessandi nime all. Mis oli selle eesmärk?

1p

.....

.....

7.4. 1. veebruaril 1919 marssis Rahvavägi Valka. Samal päeval vabastati ka Võru. Miks oli Valga vabastamine Punaarmee kontrolli alt erakordselt oluline.

1p

.....

.....

7.5. Jaanuaril lõpul 1919 toimus Valgast põhja kogu Vabadussõja üks verisemaid lahinguid. Eesti pool kaotas langenute ja haavatutena 140 meest. Nimeta see lahing.

1p

.....

7.6. Nimeta eesti partisane juhtinud leitnant, kes Valga lähedal peetud lahingus jaanuari lõpul 1919 surmavalt haavata sai.

1p

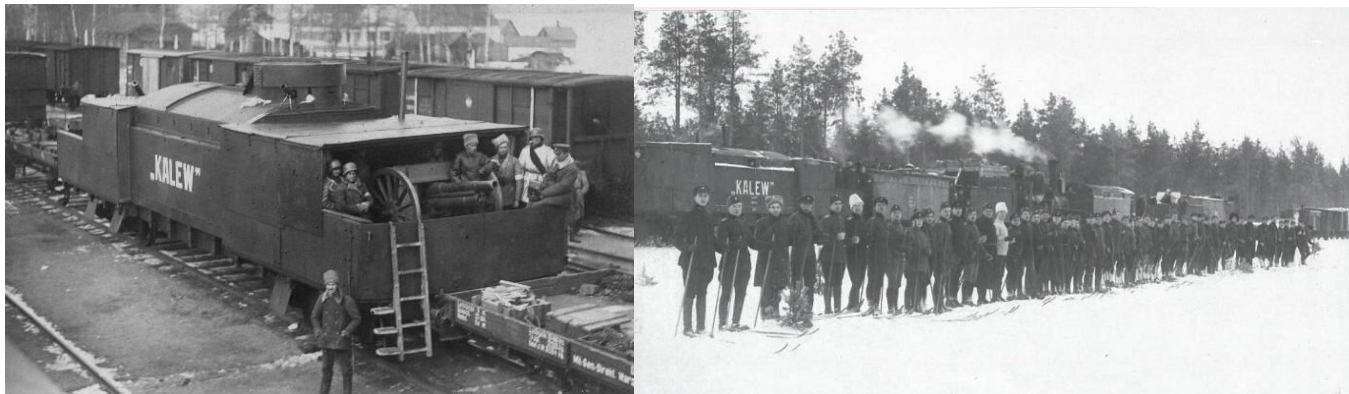
.....

8. Eesti vägede relvastus Vabadussõjas: soomusrongid ja soomusautod.

10p

Töö fotodega.³ Vaata fotosid ning vasta küsimustele. Vastamisel tugine nii fotodele kui oma teadmistele.

1918. aasta novembris algas Eesti Vabariigis soomusrongide ehitamine. Fotodel on soomusrong, mille suurtükiväeplatvorm kandis nime „Kalew“. Soomusrongid jagunesid Vabadussõja ajal vastavalt raudteetüübile laia- ja kitsarööpmelisteks. Kitsarööpmeliste hulka kuulusid soomusrongid nr 1–4 ning ka Soomusrongide divisjoni tagavarapataljon.

8.1. Nimeta isik, kelle algatusel toimus soomusrongide rajamine?

1p

.....

8.2. Nimeta kaks isikut, kes olid Vabadussõja ajal Soomusrongi diviisi ülemad.

2p

a. b.

8.3. Mitu laiarööpmelist soomusrongi kuulus soomusrongide diviisi 1919. aasta augusti lõpul?

1p

.....

8.4. Laiarööpmeline soomusrong nr 1 kandis pärast kapten Anton Irve hukkumist nime “Kapten Irw”. Mis numbrit kandis soomusrong, mille suurtükiplatvormi nimi oli “Kalew”? 1p

.....

³ https://www.wikiwand.com/et/Laiar%C3%B6%C3%B6pmeline_soomusrong_nr._2; Aivar Kriiska jt „Eesti ajaloo atlas“, Tallinn 2006

8.5. Mis eelise andis soomusrongide kasutamine Eesti Rahvaväele Eesti Vabadussõjas? Nimeta neist kaks. 2p

a.

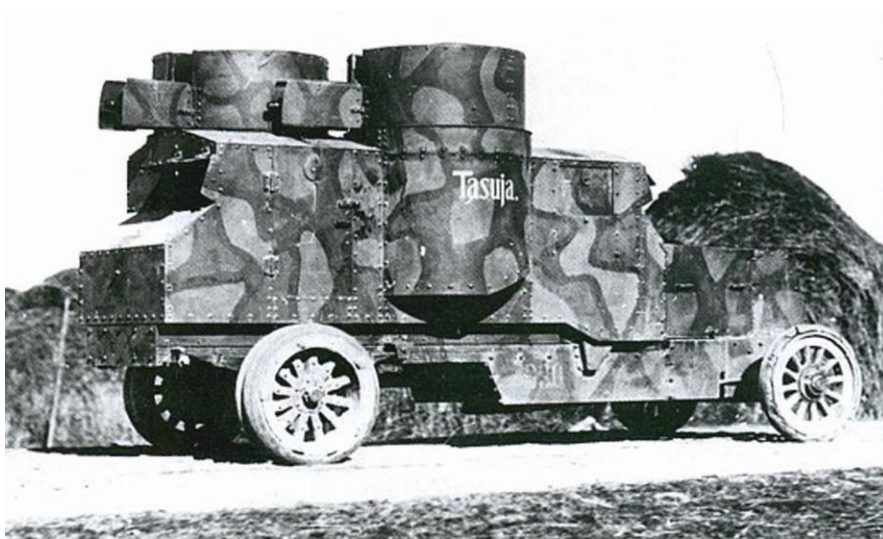
.....

b.

.....

8.6. Töö fotoga.⁴ Soomusautod.

Soomusrongide diviisi kuulus ka soomusautode kolonn. Sarnaselt soomusrongidele olid ka soomusautod suuresti ehitatud käepärastest materjalidest. Üks omapärasemaid Vabadussõjas ehitatud

soomusautodest oli Pärnu veduridepoos valminud soomusauto. Auto soomuse moodustasid terasplaadid, takud ja puitvooder.

8.6.1. Mis oli kirjeldatud soomusauto nimi? 1p

.....

8.6.2. Kuidas Pärnu veduridepoos valminud soomusauto ehitamist rahastati? 1p

.....

8.6.3. Mitu soomusautot Vabadussõja ajal ehitati? 1p

.....

⁴ Erkki Bahovski, Milvi Martina Piir „Valgus ja varjud: 20. sajandi ajaloos“, Tallinn 2016

9. Sõjategevus väljaspool Eestit.

8p

9.1. Kuidas nimetati Läti kõige tuntumat kommunistlikku väeosa, mille vastu võitlesid 1919. aasta kevadel Eesti väed koos vastloodud Läti rahvusvägedega?

1p

9.2. Nimeta isik, kes oli 1919. aastal Läti kommunistlike sõjajõudude juht. 1p

9.3. Säästmaks Eestit uutest purustustest otsustas Rahvaväe ülemjuhatus viia lahingud Vene ja Läti aladele. Selleks teostati 1919. aasta mais mitu üksteisega seotud operatsiooni. Alustuseks hõivas Narva rindelõigus pealetungile läinud Vene valgekaartlik Põhjakorpus Jamburgi ja jätkus liikumist Peterburi suunas. Nimeta kaks sõjalist operatsiooni, mida tegi Eesti Rahvavägi antud perioodil.

2p

a.

b.

9.4. 5. juunil 1919 algas nn Landeswehri sõda, milles ühel pool olid Rüdiger von der Goltzi juhtimise all Rauddiviis ja Landeswehr ning teisel pool Eesti ja Läti Rahvavägi. Paljud eesti mehed lahkusid omavoliliselt teistes rindelõikudes paiknevatest väeosadest, et minna Riia alla paruneid peksma. Kui Punaarmee vastu sõditi sellepärast, et seda oli tarvis teha, siis sakslaste vastu sellepärast, et seda taheti teha. Miks eestlased „parunite peksmist“ soovisid?

1p

9.4.1. Nimeta Landeswehri sõja tuntuim lahing.

1p

9.4.2. Kuidas toetasid Vene valgete Loodearmee Eesti-Läti vägede edule Landeswehri sõjas? 1p

9.4.3. Hinnangud Landeswehri sõjale on olnud erinevad. Nimeta ainus Eesti Vabariigi erakond, mis 1919. aastal Landeswehri sõda taunis. 1p

.....

10. Rahuläbirääkimised ja Tartu rahu 14p

Eesti-Vene rahukonverents algas 5. detsembril 1919 Tartus. Eesti delegatsioon oli 5-liikmeline ning selle esimees oli endine välisminister. 31. detsembri õhtul 1919. aastal kirjutati alla vaerahulepingule, mis lõpetas sõjategevuse rindel.

10.1. Nimeta isik, kes juhtis Eesti Vabariigi delegatsiooni Tartu rahu läbirääkimistel. 1p

.....

10.2. Mis kuupäeval ja kellaajal jõustus 31. detsembril 1919 allkirjastatud relvarahu? 2p

Daatum (päev, kuu, aasta): Kellaaeg:

10.3. Rahuläbirääkimistel pidasid kaks meest - Jaan Soots (Eesti Rahvavägi) ja Fjodor Kostjaev (Punaarmee) – omavahel istungeid 11 korral ühes kõrvalruumis. Meeste vahel toimusid ägedad mõttevahetused. Alljärgnevalt on esitatud kokkuvõtlikult nende mõtteavaldused ajaloost. Loe tekstid läbi ja vasta küsimustele.

Mõtteavaldus nr 1: “Tegelikult ka suur osa Lõuna-Eestit kuulub Venemaale, sest Jaroslav Tark, Jaroslav Mudrõi, rajas omal ajal Tartu ehk Jurjevi linna ja need on kõik iidset Vene alad, aga näete, nüüd on Nõukogude Venemaa suuremeelne ja teeb järeleandmised ja jätab need alad Eesti koosseisu.”

Mõtteavaldus nr 2 (vastus mõtteavaldusele nr 1): “Ajalt, mil meie teiega alustasime kooliteed, algasid kõik vanad ajalooõpikud nii: “Venemaa on suur ja rikas aga siin pole korda. Ja nii tuli valitsejad kutsuda võõrsilt.” Teile tulid valitsema varjaagid, see tähendab meie, aga meie oleme praegu suuremeelsed, oleme nõus teile Novgorodi loovutama ja jätma Moskva veel pealekauba.”

10.3.1. Nimeta isik, kellel mõtteavaldus kuulub. 1 õige 0 punkti, 2 õiget 1 punkt 1p

Mõtteavaldus nr 1 Mõtteavaldus nr 2

10.3.2. Nimeta rahulepingu valdkond, mis Jaan Sootsi ja Fjodor Kostjaevi vahel ägedaid mõttevahetusi põhjustas. 1p

.....

10.4. Töö fotoga.⁵ Vaata fotot ja vasta küsimusele.

10.4.1. Tähista fotol ristikesega (X) Jaan Soots.

1p

10.5. Töö allikaga. Loe allikas läbi ja vasta küsimustele. Vastamisel tugine nii allikale kui ka oma teadmistele.

W. Tomingase mäletused, mis avaldati 1970. aastal Torontos.

/.../ Pühapäevane koosolek rahulepingu allakirjutamiseks algas kell 12. Sellest oli teatatud ka ajakirjanikele, kes kogunesid konverentsimaja alumisele korrale. /.../ Koosolek lükatakse edasi hilisõhtu peale. /.../ Mul tuli Poskat saanist välja aidata konverentsimaja ette jõudmisel. Nägin, et sama samariitlase abistamistöoga tegeles Klõško oma hoolealuse Gukovskiga juures. Kuigi alumine kord oli ajakirjanikke täis, saime mõlemad oma šefid viia üles nende tubadesse tähelepanu äratamata. Lepinguallakirjutamise koosolek oli avalik. Läksin Poskale järele tema tuppa. Ta magas sohval. Äratanud ta üles, küsisin, kuidas ta end tunneb? /.../

Mart Laar „Eesti iseseisvus ja selle häving“, Tallinn 2000

10.5.1. Mis oli põhjus, miks oli juba trükitud rahuleping vaja saata tagasi trükikotta uuesti trükkimisele?

1p

.....

⁵ https://et.wikipedia.org/wiki/Tartu_rahu

10.5.2. Miks vajasis Poska ja Gukovski konverentsimajja jõudmisel abi? 1p

.....
.....

10.5.3. Nimeta Nõukogude Venemaa esindaja, kes lisaks Issidor Gukovskile kirjutas alla Tartu rahulepingule. 1p

.....

10.5.4. Eesti Vabariigi poolt kirjutas Tartu rahulepingule alla 5-liikmeline delegatsioon. Tee loetelus ring ümber isikule, kes andis oma allkirja Tartu rahulepingule. 1p

Aleksander Tõnisson Johan Laidoner Ants Piip Konstantin Päts Jaan Tõnisson

10.5.5. Mis kuupäeval ja kellajal allkirjastati Tartu rahuleping? 2p

Daatum (päev, kuu, aasta): Kellaeg:

10.5.6. Miks võttis uue rahulepingu eksemplari trükkimine trükikojas nii kaua aega? Nimeta kaks põhjust. 2p

a.
.....

b.
.....

10.5.7. Miks on Tartu rahulepingu sõlmimine Eesti Vabariigi ajaloos oluline sündmus? Nimeta kaks põhjendust. 2p

a.
.....

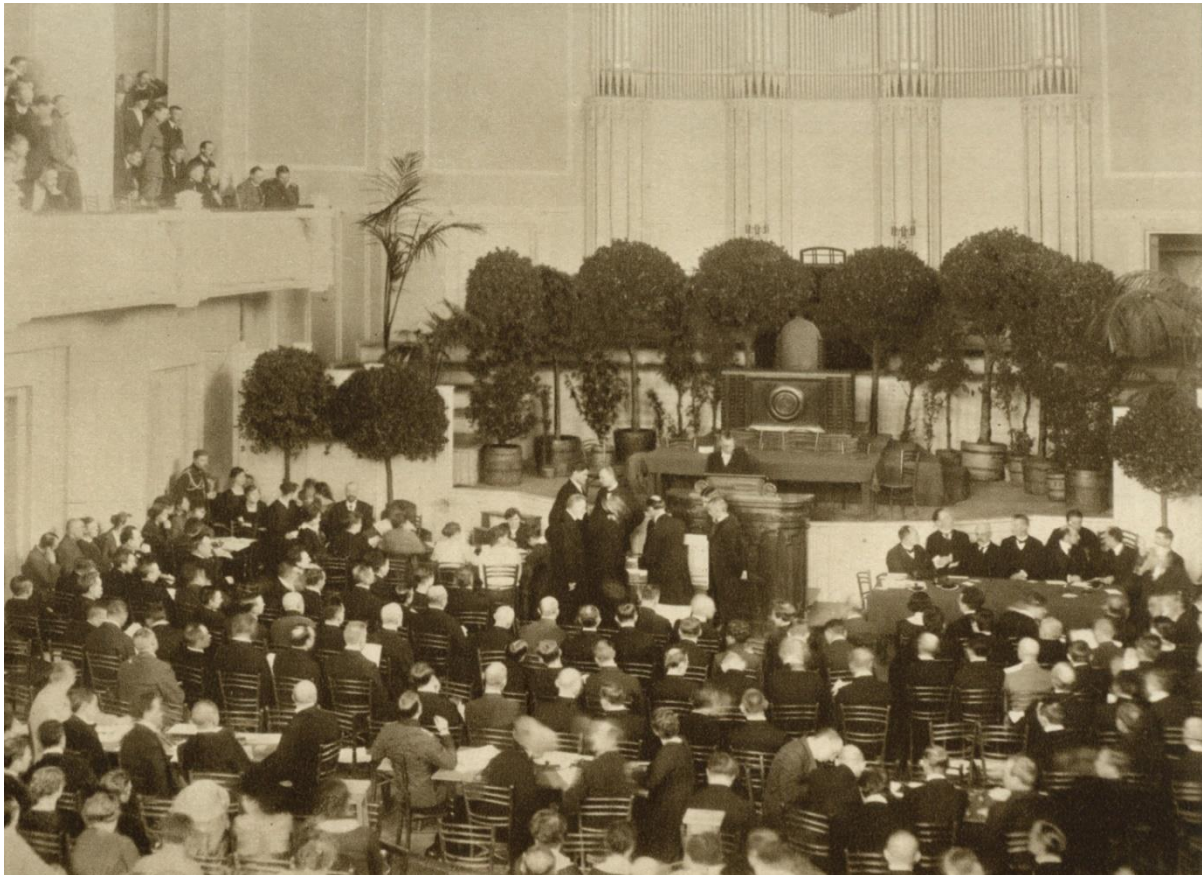
b.
.....

11. Asutav Kogu ja selle tegevus

11p

11.1. Asutava Kogu valimised toimusid 5.–7. aprillil 1919. 78 saadikukohta läks vasakpoolsetele, 38 kodanlikele erakondadele, lisaks said mandaate ka vähemusrahvuste esindajad. **Mitmest saadikukohast Asutav Kogu koosnes?** 1p

11.2. Töö fotoga⁶. Vaata fotot ja vasta küsimustele. Vastamisel tungine nii fotole kui oma teadmistele.

11.2.1. Kus toimus 23. aprillil 1919 Asutava Kogu avaistung?

1p

11.2.2. Asutav Kogu perioodil tegutses Eestis neli valitsuskabinetti. Oktoobris 1920 oli Jaan Tõnissoni teine valitsus (vähemusvalitsus) sunnitud tagasi astuma, sest nad pälvisid ühe otsusega tugeva kriitika sotslistide poolt. Mis põhjustas sotsialistide pahameele? 1p

⁶ https://et.wikipedia.org/wiki/Asutav_Kogu

11.3. Oma esimesel tööaastal võttis Asutav Kogu vastu maaseaduse.

11.3.1. Dateeri maaseaduse vastuvõtmine.

1p

Daatum (päev, kuu, aasta):

11.3.2. Nimeta maareformi kaks tulemust.

2p

a.

.....

b.

.....

11.4. Oma teisel tööaastal võttis Asutav Kogu vastu Eesti Vabariigi I põhiseaduse.

11.4.1. Dateeri I põhiseadusevastuvõtmine.

1p

Daatum (päev, kuu, aasta):

11.4.2. Märki, kas väide on tõene (+) või väär (-).

2p - 4 õiget, 1p - 2-3 õiget.

2p

Väide	+/-
Juunis 1919 moodustatud Asutava Kogu põhiseaduse komisjoni kuulus 15 liiget.	
Presidendi institutsioon kustutati eelnõust parempoolsete nõudmisel.	
I põhiseadus jõustus 21. detsembril 1920.	
Põhiseaduse kohaselt teostas seadusandlikku võimu Asutav Kogu.	

11.4.3. On väidetud, et Eesti põhiseadus oli oma laialdaste kodanikuõigustega tollases maailmas üks demokraatlikumaid. Paraku ei olnud selle vastuvõtmise järel rakendunud valitsemisviis sama demokraatlik. Suurel osal Eesti territooriumist kehtinud sõjaseisukord (kaitseseisukord) ei võimaldanud kõiki konstitutsiooniga tagatud õigusi ja vabadusi täies ulatuses rakendada. Nimeta kaks põhjust, miks kaitseseisukord oli kehtestatud.

2p

a.

.....

b.

.....